

СТРУКТУРА И МОТИВИ ПОСЕТИЛАЦА МАНИФЕСТАЦИЈЕ „ТЕШЊАРСКЕ ВЕЧЕРИ“ (СРБИЈА)

*Драгана Димитрић*¹ Жељко Бјељац***

* магистар туризма, Природно–математички факултет, Нови Сад

** Географски Институт „Јован Цвијић“ САНУ, Београд, Србија

Апстракт: Овај рад представља наставак истраживања о социо демографској структури, као и мотивима посетилаца туристичких манифестација у Србији. До сада су истраживане манифестације са преовлађујућим музичким, етнографским, привредним и забавно туристичким садржајима програма. У овом раду као предмет истраживања је изабрана манифестација, која има изразито културно уметнички садржај програма, а одржава се и на простору који представља и туристички атрактивну архитектонско амбијенталну целину. Циљ рада је да се утврди социо демографска структура и мотиви доласка посетилаца. У раду је извршено и туризмолошко вредновање манифестације.

Кључне речи: структура, посетиоци, мотиви, анкета, Тешњарске вечери, Ваљево, Србија

Увод

Манифестациони туризам у Србији је један од најзначајнијих видова туризма. Осим као посебан атрактивни фактор, манифестације су по свом програму и саставни део културног, верског, М.И.Ц.Е², туризма великих градова и других. По преовлађујућем садржају програма, оне могу бити: уметничке, забавне, привредне, спортске, верске, дечије, политичко-историјске, туристичко-пропагандне (Бјељац, 2010).

Од 2009. године, група туризмолога из Географског Института „Јован Цвијић”, кренула је у истраживање са циљем да се истражи каква је структура (социо-демографска) посетилаца и који су мотиви доласка на манифестације (Vjeljac & Lović, 2011; Vjeljac & Dimitrić 2014; Vjeljac, Brankov, & Lukić 2011; Бјељац, Терзић, & Бранков, 2013; Vjeljac, Pantić, & Filipović, 2013; Brankov, Vjeljac, & Popović, 2009; Lović, Vjeljac, & Svetković, 2012; Terzić, Vjeljac, Jovičić, & Penjišević, 2014).

¹ Correspondence to: sadranel@gmail.com

² М.И.Ц.Е (MICE) (Meetings, Incentives, Conferences, Events) – Састанци, подстицајна путовања, конференције, догађаји. Синоним за конгресни туризам

У овом раду као предмет истраживања је изабрана манифестација, „Тешњарске вечери” која се одржава у Ваљеву и која има изразито културно уметнички садржај програма, а одржава се и на простору (Тешњар) који представља и туристички атрактивну архитектонско амбијенталну целину. О самој манифестацији, до сада није било објављених научних или стручних радова поготово о структури поосетилаца и мотивима доласка.

Тешњар као амбијентална целина

На десној обали Колубаре стешњен између речног тока и брда на југу котлине, налази се стара, данас ревитализована чаршија, Тешњар. Реч тешњар је турског порекла и означава узану, тесну уличицу (<http://www.domaci.de/>).

Ваљевска чаршија представља агломерацију значајних зграда из 19. века на левој обали Колубаре и представља „оазу балканске архитектуре”. Републички завод за заштиту споменика културе у Београду на основу чл. 1. Основног закона о заштити споменика културе (Сл. Лист СФРЈ 12/65) и члана 28. ст. 1. и 2. Закона о заштити споменика културе (Сл. Гл. СРС. 3/69) 05.03.1969. године. Под бројем 01-261/1 доноси Решење којим Стара чаршија у Ваљеву има својство споменика културе. Десет година касније (1979. године) Скупштина СР Србије проглашава га културним добром од изузетног значаја (Сл. Гл. СРС 14/79). Овим решењем заштићена зона састоји се из два дела и то: ужа (споменик културе) и шира (непосредна околина споменика) (Тешњар кроз три века, 2008).

Тешњар је у себи најверније и најбоље очувао архитектонске елементе из 18. и 19. века, а то је време када у архитектури српске чаршије доминира источњачки начин грађења (Пантић, 1977). На простору Тешњара сачувано је десетак зграда из прве половине 19. века у неизмењеном облику. Оне су окосница, језгро заштићене зоне и представљају објекте због којих се предузимају мере заштите. Једна кућа за коју се поуздано зна да је из турског доба, тј. Муселимов конак, који се налази на левој обали Колубаре, и сад припада Народном музеју (Драшковић, 1996). Поред њих, ту су и грађевине настале крајем 19. и почетком 20. века, које имају извесних архитектонских вредности, али нису у тесној вези са архитектуром старог Тешњара.

Од средине 19. века на овом простору се развија и интензивна занатска делатност. После доношња Еснафске уредбе 1847. године, оснивају се и први мешовити еснафи: трговачко – терзијско – абацијски, ћурчијски,

ковачко – пушкарски, пекарски, опанчарски и други занати. Током времена оснивају се и шнајдерски, лицидерски, обућарски, берберски и други занати. (Пајић, 2013).

Тешњарске вечери

На простору ове амбијенталне целине од 1987. године, одржава се туристичка манифестација „Тешњарске вечери” која представља традиционалну манифестацију са претежно уметничким садржајем програма, тј. оне су уметничка³, туристичко-привредна и забавно туристичка манифестација која се одржава у другој половини августа месеца. Организатори ове манифестације су Скупштина општине Ваљево и Културно-просветна заједница Ваљева. Скупштина општине Ваљево дефинисала је Тешњарске вечери као смотру позоришног и филмског стваралаштва, књижевника, издавача, књижара, врхунских аутора у области класичног и савременог музичког стваралаштва и остварења у области ликовне уметности. Пратећи програми представљају туристичку и привредну понуду града⁴, за које је задужена Туристичка организација Ваљева. Просечан број дана трајања ове манифестације је девет дана. Од самог почетка Тешњарске вечери су конципиране тако да садрже програме за децу, рок вече, џез вече, хорско вече, вече фолклора, позоришну сцену и изложбе.

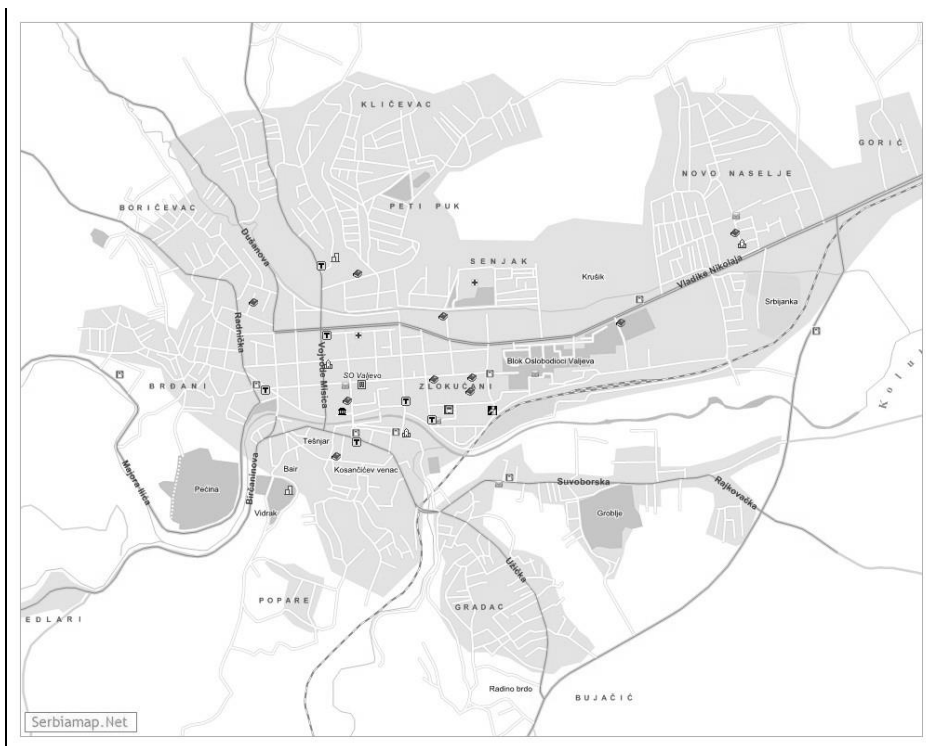
По садржају одржавања, Тешњарске вечери спадају у уметничке манифестације мешовитог типа⁵. Према категоризацији туристичких манифестација⁶ у Србији (Бјељац, 2010; Бјељац & Бранков, 2010), Тешњарске вечери се налазе у трећој категорији са 63 бода, те као такве, саме представљају допунску туристичку понуду Ваљева, односно, локалног су ранга.

³ Уметничке манифестације су садржајно везане за област културе и уметности, а према садржају програма могу се разврстати на: позоришне, музичке, фото и филмске, ликовне, књижевне и мешовите. Организују се самостално или као допуна осталог (интегралној) туристичкој понуди (Бјељац, 2006).

⁴ Сваке године организују сусрети привредника. Током ових сусрета привредници имају прилику да се представе Ваљевцима и њиховим гостима (организација припада Туристичкој организацији Ваљева).

⁵ Мешовите уметничке манифестације у себи равноправно садрже: музичке, филмске, књижевне, ликовне и позоришне програме.

⁶ Према географској и економској групи критеријума.

Слика 1. Карта Ваљева са назначеним Тешњаром (Извор података: http://www.serbiemap.net/maps/mapa_valjevo.jpg)

Манифестација се одржава на више локација од којих су три значајније: Тешњар, летња позорница Колубаре, плато Центра за културу и друге⁷. На ове три локације урађено је анкетно истраживање, као и на мермерном мосту изнад летње позорнице Колубаре, Улици Кнеза Милоша и Тргу Војводе Мишића.

⁷ Само Прве и Друге Вечери одржане су у Тешњару, по ком су и добиле име. Следећих година постепено измештале су се све више на другу обалу Колубаре, односно ка централном тргу Ваљева. До 2003. године позоришне представе су се одржавале на Тргу Кнегиње Љубице, у Кнез Милошевој улици, када су измештене у двориште Ваљевске гимназије. Последњих неколико година одржавају на платоу Центра за културу.

Предмет. Циљ. Методе истраживања

Предмет истраживања су манифестација Тешњарске вечери, са циљем да се утврди ранг, социо демографска структура и мотиви посетилаца за долазак на ову манифестацију. Основни метод истраживања је анкетни лист. Анкете се обично користе у географским истраживањима, као методологија, која се овде користи у вези са мотивима посетилаца фестивала. Метода је допуњена са социолошким инструментима истраживања који су карактеристични и за истраживање код културне географије и манифестационог туризма (директно посматрање и полуструктурирани интервју са организаторима и учесницима фестивала) (Cudny & Ogorek, 2014).

Током одржавања манифестације 2013. године урађено је анкетно истраживање на случајном узорку од 300 присутних посетилаца. Рађено је током шест дана (од укупно десет) одржавања манифестације, одабраних по принципу претпоставке да ће због најављених програма бити тих дана и највећи број посетиоца, изузимајући први и последњи дан који су такође заступљени због отварања, односно затварања манифестације. Анкета је била потпуно анонимна и путем ње су добијени поуздани подаци о месту боравка посетиоца, полној, старосној, образовној структури, подаци о учесталости посете и броју дана посете, начину информисања о манифестацији и мотивима доласка као и друге значајне информације. Након одржавања манифестације обављен је интервју са директором Туристичке организације Ваљева, као и са представником једног од главних организатора манифестације из Културног центра Ваљева од којих су прикупљене додатне усмене информације о манифестацији.

Географско порекло посетилаца

На манифестацији је од укупно 300 анкетираних посетиоца њих 251 било из Ваљева⁸, 70 посетиоца нису били становници Ваљева. Од 70 посетиоца 21 је био из околних села Ваљева, 42 из Србије (Табела 1).

Табела 1. Структура посетилаца из Србије

Ваљevo	Град Београд	Нови Сад	Шабац	Панчево	Краљево	Укупно
251	37	2	1	1	1	293

⁸ Од тог броја 21 посетилац је био из околних села у Ваљевској општини

Из Табеле 1. види се да је највећи број посетиоца са територије града Ваљева, а потом из Београда, док су остали градови заступљени у веома малом броју.

Број посетиоца из иностранства је седам (у Табели 1. приказан број посетилаца из Србије је 293, а укупан број анкетираних је 300) и то по један из Холандије, Финске, Аустрије и Босне и Херцеговине (Републике Српске) и три из Швајцарске (Лозана). Већина посетиоца који су дошли из остатка Србије и иностранства смештено је код родитеља, рођака или имају свој смештај у Ваљево, што указује да за време годишњих одмора људи се враћају у Ваљево и присуствују манифестацији. Наравно ово указује и на локални карактер ове манифестације.

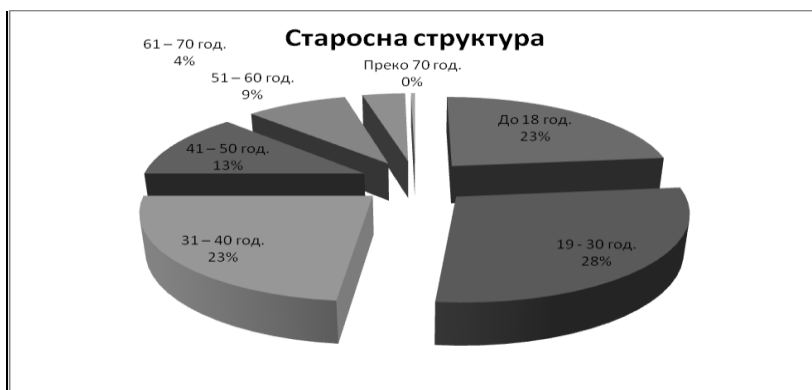
Полно-старосна структура

По полној структури 187 посетиоца било је женског пола, што је 62,33%, односно 113 мушког пола, што је 37,67% укупног броја анкетираних.

Табела 2. Структура посетиоца по старости

До 18 год.	19 - 30 год.	31- 40 год.	41- 50 год.	51- 60 год.	61 - 70 год.	Преко 70 год.	УКУПНО
70	85	70	37	26	11	1	300

По годинама старости највећа заступљеност је групе посетиоца од 19 до 30 година, посетиоци до 18 година и посетиоци од 31 до 40 године имали су исти обим учешћа у анкети, односно 70, док су остале групе биле нешто мање заступљене.

Скица 2. Структура посетиоца по старости

Ове три групе посетиоца учествују са чак 75% у укупној старосној структури. Највећу групу посетиоца манифестације Тешњарске вечери чине особе до 40 година старости, односно млађе и средње популације.

Структура по образовању и занимању

Резултати анкете за структуру посетиоца по образовању приказали су веома разнолику структуру. Међутим, највећи број посетиоца готово 50% или 142 посетиоца су са средњом стручном спремом, а потом са високом стручном спремом 24% или 72 посетиоца. Остале групе заједно чине остатак од 26%.

Табела 3. Структура посетиоца по образовању

Основна школа	Средња школа	Виша (Висока струковна)	Висока (факултет)	Мастер	Магистар и доктор наука	УКУПНО
37	142	32	72	13	4	300

Структура по занимању показала је следеће резултате: 103 посетиоца (30%) ради у секундарним делатностима, 70 посетиоца су ђаци (25%), незапослених је 46 (15%), а студената 37 (12%). Пензионера је било 19; 18 посетиоца је запослено у кварталној, а 7 у примарној делатности. Последње три групе чине 18%. На основу обрађених резултата може се закључити да је 37% младе популације, односно ђака и студената било присутно на манифестацији.

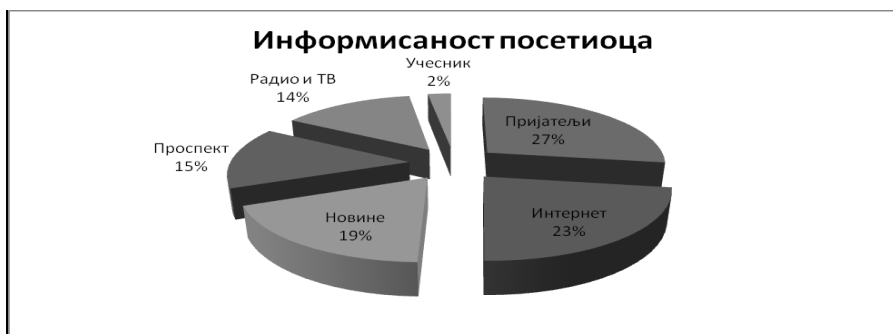
Учесталост посете, број дана посете, начин информисања о манифестацији

На манифестацију 253 посетиоца долази сваке године, а само 47 само понекад што указује да 83% посетиоца су стални посетиоци ове манифестације. Трећина посетиоца долази сваки дан на манифестацију или 106 посетиоца.

Скица 3. Колико дана су посетиоци били на манифестацији

Примећује се да 74 посетиоца су на манифестацији од једног до три дана, 88 је на манифестацији од три до шест дана и 32 од шест до осам дана. Број посетиоца укупно 37 који долази један или два дана најчешће су посетиоци из других градова Србије или из саме околине Ваљева и ти посетиоци најчешће се враћају у место боравка (Скица 3).

Скица 4. Начин информисања посетиоца о манифестацији

Највећи број посетиоца информисао се о манифестацији од пријатеља, њих 111 или нешто више од трећине укупних посетиоца, велика је заступљеност информисања путем интернета 93 посетиоца, путем новина 75, из проспекта 59, радио или телевизије 57, а најмањи број анкетираних је био и сам учесник, па је на тај начин био информисан. Закључује се да су посетиоци добро информисани, заинтересовани као и да користе све могуће видове информисања у великој мери.

Мотиви доласка

На Тешњарске вечери највећи број посетиоца долази са пријатељима, 171 посетилац (49,71%), а са члановима породице незнатно мање 159 (46,22%) што укупно чини (95,93%) добијених анкетираних одговора. Пошто је укупан број био већи од 300 анкета, тачно 344 овај већи број омогућен је давањем могућности анкетираним да се изјасне за један или више одговора. Деветоро анкетираних долази са колегама, њих пет сам/сама и троје организовано. Троје анкетираних који долазе организовано анкетирано је прво вече и сви су били чланови Симфонијског оркестра који је и учествовао у манифестацији.

Пошто су посетиоци имали могућност давања више одговора о мотиву доласка, укупан број одговора на питања је био 543. Од њих 543 за шетњу као мотив се одлучило 192, с тим да је шетња подстакнута самом манифестацијом, а то чини 35,36% укупних мотива, 159 (29,28%) анкетираних изјаснио се да је културно уметнички програм разлог њихове посете и на трећем месту 110 анкетираних је навело представе за свој мотив доласка или 20,26%. За изложбе као мотив определило се 53 анкетираних, за нешто друго 22 анкетираних, а због посла је њих 7 било на манифестацији.

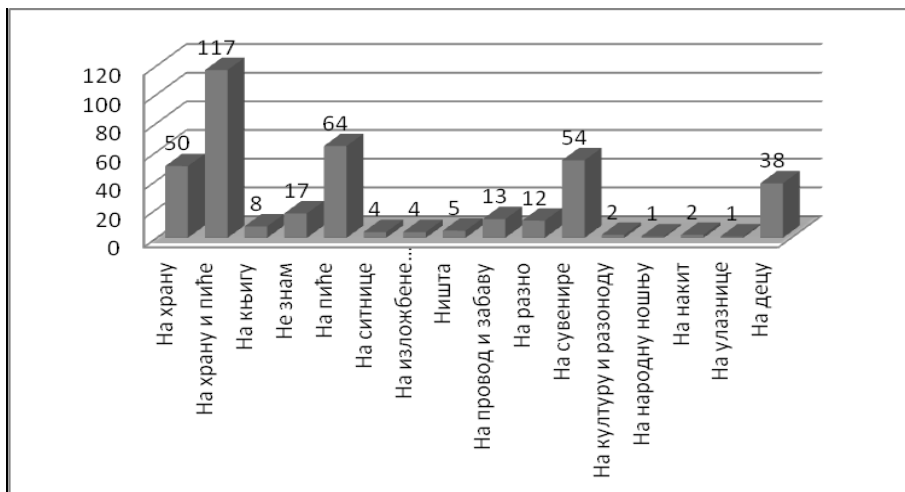
Питање: Колико и на шта ћете потрошити новац

Процентуално 53,33% посетиоца потрошиће око 1000 динара -71 посетилаца. До 500 динара - 55 и 200 динара дневно – 34, или укупно 160 посетиоца). Мање и више од 1000, а да то није тачно 1000 динара потрошиће њих 30%, а око 10% тачно 300 динара и исто око 10% се изјаснило да не зна на шта ће да потроши новац или да то неће бити много.

Табела 4. Потрошња посетиоца

На храну	50
На храну и пиће	117
На књигу	8
Не знам	17
На пиће	64
На ситнице	4
На изложбене производе из Тешњара	4
Ништа	5
На провод и забаву	13
На разно	12
На сувенире	54
На културу и разоноду	2
На народну ношњу	1
На накит	2
На улазнице	1
На децу	38
УКУПНО	392

На питање „На шта ћете потрошити новац?“, највећи број одговора 117 био је за храну и пиће, само на пиће 64, на сувенире 54, само на храну 50 и на децу 38. Треба узети у обзир да је велики број анкетираних дошао са децом, тако да се овај број од 38 може узети као релативан, јер се део породичних људи изјаснио управо да ће купити заправо храну, пиће или сувенир управо деци, као и самима себи.

Скица 5. Потрошња новца на манифестацији

Ако се узме у обзир да је и овај пут дата могућност више одговора (добијено 392) у укупној потрошњи новца на храну и пиће посетиоци су учествовали са 58,93%, са 13,77% на сувенире, а остатак од 31,37% чиниле су друге опције потрошње.

Предлози за унапређење програма манифестације

Од укупно 300 анкетираних посетиоца 58,33% или 175 изјаснило се да не би ништа мењало на Тешњарским вечерима, док су остали имали предлоге за њихово унапређење. Највише се изјаснило да жели још више и бољег музичког програма, без понављања извођача око 34, за бољи маркетинг манифестације и догађаја на простору Србије изјаснило се 16, више познатих извођача и глумаца 15, више простора за публику на представама и концертима, што би погодовало премештању ових догађаја на већи простор (нпр. на стадион) 14, још више позоришних представа 10, да Тешњарске вечери трају још дуже шест посетиоца и друго.

По мишљењу посетиоца манифестација Тешњарске вечери имају локални карактер (84, односно 28%), регионални (168, односно 56%) и међународни карактер (48, односно 16%). Од укупно 300 анкетираних 293 посетиоца препоручило би манифестацију својој околини, а то је 97,67%, одговор можда дала су два посетиоца четвртог дана анкетања или 0,66% и 5 посетиоца не би препоручило манифестацију или 1,67%.

Да би манифестација прерасла локални ниво и имала значај на регионалном и међународном нивоу потребно је значајније ангажовање организатора манифестације, Туристичке организације Ваљево, али и локалне самоуправе града Ваљева у промоцији Тешњарских вечери (на сајмовима турузма у Београду, Новом Саду као емитивним зонама). Уз унапред припремљен програм манифестације треба употпунити понуду са једнодневним излетима у манастире Ћелије, Пустиња и Лелић, посету Бранковини, као и једнодневне до тродневне излете на Дивчибаре. Посетиоцима би требало приближити остале елементе туристичке понуде у самом Ваљеву.

Такође, потребне су веће активности око презентације традиционалних заната, чијом промоцијом би могло да се допринесе и већој посети, а што би имало и позитивне економске ефекте на потрошњу на манифестацији (продаја занатских производа као сувенира). Спајањем и преклапањем више различитих видова туризма потрошња ће имати значајнији ефекат.

Закључак

Највећи број посетилаца манифестације је, према резултатима анкете, са територије општине Ваљево. Старосна структура показује да су најбројнији посетиоци до 30 година старости, а највише долазе са друштвом и породицом, у шетњу и потроше до 1000 динара (око 8 евра) на храну и пиће. Све то показује да ова манифестација има локални ранг одржавања (иако су је организатори прогласили за међународну) и представља само допуну туристичке понуде, односно, пре свега понуду културно уметничког и забавног програма за становништво Ваљева, без значајнијег туристичког промета.

Да би манифестација имала значајнији удео у укупној туристичкој понуди Ваљева, потребни су добри маркетиншки потези, као и значајнији удео туристичке организације Ваљева са понудама једнодневних излета у околину, да ова манифестација има шта да понуди како домаћим, тако и иностраним гостима. Такође, веће активности око презентације традиционалних заната, могу да допринесу већој посети посетилаца, а што би имало и позитивне економске ефекте на манифестацију. Што се тиче домаћих посетиоца, њихова заступљеност на манифестацији је примарна, а то се види из анкетног истраживања (од 300 анкетираних, 293 су домаћи посетиоци) њихова потрошња условљена је целокупном економском ситуацијом у земљи. Са бољом економском ситуацијом и платежна моћ домаћих посетиоца биће већа.

Захвалност

Рад је део пројеката 47007 ИИИ и 47027, финансираних од Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Литература

- Бјељац, Ж. (2006). *Теоријско методолошке основе манифестационог туризма*. Београд: Географски Институт „Јован Цвијић“ САНУ.
- Бјељац, Ж. (2010). *Туристичке манифестације у Србији*. Београд: Географски Институт „Јован Цвијић“ САНУ.
- Вјелјас, Ж., & Бранков, Ј. (2010). Turistička manifestacija Ovčarski dani. *Hotellink*, 13, Visoka Hotelijerska škola, Beograd
- Вјелјас, Ж., & Ловић, С. (2011). Demographic analysis of foreign visitors to the EXIT festival, Novi Sad. *Journal of the Geographical Institute "Jovan Cvijić" SASA*, 62(1), 98-108.

- Bjeljac, Ž., Brankov, J., Lukić, V. (2011). The museums night event-demographic profile of visitors, *Forum Geographic*, 10(2), pg.
- Бјелјац, Ж., Терзић, А., Бранков, Ј. (2013). Сабор трубача у Гучи – Социо демографски профил и мотив доласка посетилаца. *Зборник Матице Српске за друштвене науке*, 144, 563-576.
- Bjeljac, Ž., Pantić, M., Filipović, M. (2013). The role of event tourism strategy of Serbia in strategic planning, *SPATIUM International Review*, 12(30), 54-60.
- Bjeljac, Ž., Dimitrić, D. (2014). The structure and motives for visitors to the boat carnival event (Belgrade). *Journal of the Geographical Institute "Jovan Cvijić" SASA* 64(2), 233-246.
- Brankov, J., Bjeljac, Ž., Popović, B.I. (2009). Haymaking on Rajac Mt – Tourist Event Analysis according to gender and age structure. *Journal of the Geographical Institute "Jovan Cvijić" SASA*, 59(1), 75–92.
- Група аутора (2008). *Тешњар кроз три века*. Ваљево: Завод за заштиту споменика културе Ваљево.
- Драшковић, М. (1996). *Баир и Тешњар*. Велики народни календар за преступну 1996. Ваљевац, књига четврта. Ваљево.
- Lović, S., Bjeljac, Ž., Cvetković, M. (2012). Tourist event „Days of Plum“ at Blace-Demographic and geographic analysis of visitors. *Journal of the Geographical Institute "Jovan Cvijić" SASA* 62(2). 81-92.
- Скупштина СФР Југославије (1965). *Закон о заштити споменика културе* (Службени лист СФРЈ 12/65). Београд.
- Скупштина СР Србије (1969). *Закон о заштити споменика културе* (Службени гласник 3/69, Бр. 01-261/1). Београд.
- Скупштина СР Србије (1979) *Одредба о прогашењу Тешњара за културно добро од изузетног значаја* (Службени Гласник СР Србије бр. 14/79). Београд.
- Пајић, Г. (2013). *Жива занатска активност у Ваљево*. Презентација пројекта, Народни музеј, Ваљево.
- Пантић, М. (1977). Ваљево са околином (други део). *Земља и људи*, 27, 92-105.
- Terzić, A., Bjeljac, Z., Jovičić, A., & Penjišević, I. (2014). Cultural Route and Ecomuseum Concepts as a Synergy of Nature, Heritage and Community Oriented Sustainable Development Ecomuseum „Ibar Valley“ in Serbia *European Journal of Sustainable Development* (2014), 3(2), 1-16.
- Cudny, W., Ogórek, P. (2014). Segmentation and motivations of the attendees' of the Mediaschool Festival in Łódź, Poland. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, (24), 41–56.

<http://www.domaci.de/viewtopic.php?p=3342964> 25.05.2015

http://www.serbiemap.net/maps/mapa_valjevo.jpg 24.05.2015